

Ң әрпі

Ң әрпінің дыбысталуы тіл артының артқы таңдайға нық тиіп, фонациялық ауаның мұрыннан шығуы арқылы пайда болады. Оның дыбысталуы латын тілдеріндегі *-ng* (ŋ) дыбысына өте ұқсас болып келеді. Мысалы: *going, song, sing*.

Ң әрпі қазақ тілінде сөз түбірлерінен гөрі жалғауларында жиі кездеседі:

- 1) **Ілік септігінде** (*-ның, -нің, -дың, -дің, -тың, -тің*). Егер сөз «кімнің? ненің?» деген сұрақтарға жауап берсе, оған ілік септігінің қосымшасы жалғанады, мысалы: *көлдің, ауаның*;
- 2) **Тәуелдік жалғауының II жағының қосымшасында** (*-ң, -ңыз, -ңіз/ -ың, -ің, -ыңыз, -іңіз*). Бір нысан тыңдаушыға тиесілі болса, тәуелдік жалғаудың II жағы қолданылады, мысалы: *сенің добың, сіздің балаңыз*. Тәуелдік жалғауының II жағындағы сөз ілік септігіндегі сөзбен тіркеседі;
- 3) **Жіктік жалғаудың II жағының қосымшасында**. Жіктік жалғау жалғанған сөздер баяндауыш қызметінде жұмсалады. Қызметіне қарай іс-қимылды орындаушыны меңзей алады, бірақ егістік жоқ болса, баяндауыш ретінде қолданылып тұрған зат есімге жалғанады. II жағында ол тыңдаушыға арналады. Мысалы: *сен тұрсың, сендер тұрсыңдар, сен аспазсың, сен жүгірдің*.

Байқағаныңыздай, **ң** әрпі қимыл, нысан иесіне арналған сөздерде жиі қолданылады, бірақ олармен шектеледі деуге келмейді. Жалғаусыз сөздердің ортасында және соңында («нөң» сөзінен басқасында) кездеседі алады, сондықтан оларды тек есте сақтау мүмкін. Ол үшін орфографиялық сөздікті қолдануға, қазақ тілінде кітап оқуға кеңес береміз.

Ң дыбысы естілгенімен, жазылмайтын кездер де болады. **Н** әрпі **к, қ, г, ғ** дыбыстарының алдында кездескен жағдайда, **ң** болып дыбысталады, дегенмен жазылуы өзгермейді. Мысалы: *сәнқой, Дүйсенқали*.